

УДК 332.33:504.064.3.4

канд. тех. наук Орлова Т.О.,
ПФ НУБіП України
"Кримський Агротехнологічний Університет"

ЗАГАЛЬНА МІЖНАРОДНА ПРОЦЕДУРА ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проаналізовано сучасні уявлення про процес екологічної оцінки «західного» типу. Визначено, що оцінка екологічного впливу є складовою екологічного законодавства розвинутих країн з ринковою економікою.

Ключові слова: ОВНС, екологічне законодавство, навколишнє середовище

Системи екологічної оцінки господарської діяльності стали найважливішим інструментом екологічної політики економічно розвинутих країн світу. Оцінка екологічних впливів (ОЕВ) має на меті попередження негативних наслідків для навколишнього середовища ще на стадії формування інвестиційних намірів і планувальних рішень.

На шляху визначення процедури ОЕВ розвинуті суспільства прийшли до необхідності першочергового розгляду варіантів інвестиційного наміру з усіма їх можливими соціоекологічними наслідками, який має завершитися обговоренням оптимального варіанту з громадськістю. Тобто розгляд планованої діяльності повинен розгортатися по лінії «територія→об'єкт», а не «об'єкт→територія», що було характерно для командно-адміністративній системи. Таким чином, згідно міжнародних правил спочатку треба детально розглянути екологічний стан території і визначити її несанкціоновані зміни на розрахунковий період планованої діяльності, а далі, при позитивному результаті, розміщувати запроектовані об'єкти з дотриманням вимог санітарно-екологічних норм.

Усвідомлення пріоритетності територіальних аспектів проектування над об'єктними призвело до введення в склад інвестиційного процесу будівництва процедур «Оцінка екологічного впливу» (ОЕВ - за кордоном), «Оцінка впливу на навколишнє середовище», «Охорона навколишнього природного середовища» (ОВНС, ОНПС – в Україні), «Оценка воздействия на окружающую среду» (ОВОС – в Росії) [3, 4, 5]. Сучасне трактування понять ОЕВ, ОВНС и ОНПС [1, 2] наведено у табл. 1.

Таким чином, екологічна оцінка зосереджена на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на навколишнє середовище й використанні результатів цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічної шкоди. Такий підхід є особливо актуальним в аспекті стійкого

розвитку, оскільки дозволяє збалансовано враховувати економічні та екологічні фактори вже на стадії формулювання цілей, планування й прийняття рішень про майбутню діяльність. Цей містобудівний підхід на передпроектній стадії передбачає вибір з альтернативних варіантів оптимального, що задовольняє інтереси усіх зацікавлених сторін, і приймається для подальшого проектування.

Таблиця 1.

Дефініції понять ОЕВ, ОВНС, ОНПС

ОЕВ згідно західної процедурі на усіх стадіях від задуму до реалізації проекту	ОВНС згідно української процедурі й ДБН А.2.2.1-2003	ОНПС згідно ст.3 Закону України №1264 від 1991р. «Про охорону навколишнього природного середовища»
Соціальний процес прийняття рішення про реалізацію господарської діяльності у територіальному аспекті. Здійснюється розгляд компромісного варіанту діяльності з усіма можливими альтернативами за участю всіх зацікавлених сторін, у т.ч. обов'язково громадськості.	Визначення масштабів і рівнів впливів проектованої діяльності на навколишнє середовище, заходів щодо запобігання або зменшення цих впливів, прийнятності проектних рішень з точки зору безпеки навколишнього середовища у об'єктовому аспекті. Здійснюється екологічне обґрунтування вже прийнятого проектного рішення щодо будівництва конкретного об'єкта	Цілеспрямована господарська, управлінська й інша діяльність, комплекс заходів, які забезпечують вимоги екологічної безпеки, обов'язковість дотримання екологічних стандартів і лімітів використання природних ресурсів, а так само гарантують екологічно безпечне середовище для життя й здоров'я населення

Одною з перших впровадила елементи ОЕВ Японія, де вже з 1960-х років швидко загострилася екологічна ситуація, чому сприяли висока щільність населення і динамічний економічний розвиток країни. Різке зниження забруднення середовища було досягнуто за рахунок збільшення капіталовкладень у захисні заходи та залучення місцевої громадськості до планування промислових підприємств шляхом «публічних переговорів». При

цьому жорстке законодавство передбачає виплату забруднювачами середовища компенсацій постраждалим громадянам [6, 7].

У США розробка ОЕВ почалася з 1969р. відповідно «Акту з національної політики по довкіллю» (NEPA - National Environmental Policy Act), який передбачає цю процедуру для усіх проектів федерального рівня, включаючи надання дозволів, ліцензій та фінансову допомогу, і вимагає від федеральних органів Заяви про наслідки екологічного впливу. На початку 1970-х років кілька штатів прийняли аналогічні акти екологічної політики, а багато муніципалітетів впровадили ОЕВ на місцевому рівні. При цьому екологічна політика на рівні деяких штатів виявилася жорсткішою за федеральну. Замовниками ОЕВ почали виступати бізнесмени, які мали намір захистити свої капіталовкладення у певну діяльність. Державницьким підходами до вирішення екологічних проблем у США є компенсація негативного впливу через судову систему, законодавче визначення порядку прав власності, санкції з боку суспільства (штрафи та інше), урядові субсидії затрат на зменшення негативного впливу [3].

У перші роки свого застосування процес оцінки, виконуваний відповідно до NEPA, називався NEPA-процесом. Потім він одержав особливу назву «Environmental Impact Analysis» (аналіз впливу на навколишнє середовище), а пізніше - Environmental Impact Assessment (EIA), тобто оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС). Саме термін EIA закріпився наприкінці 1970-х років у якості основного, що позначає систематичний процес аналізу потенційних екологічних наслідків діяльності й обліку його результатів у процесі прийняття рішень.

Досвід NEPA у США досить швидко поширився в Канаді, Австралії й Новій Зеландії та характеризувався тим, що цей процес вводився в законодавчо-адміністративні системи, подібні північноамериканській. Впровадження процедури екологічної оцінки діяльності в країнах Європи відбувалося повільніше. У 1970-х роках ОВНС була впроваджена у Франції, а також в експериментальному порядку у Великій Британії (Шотландії) і Нідерландах. Однак, з 1980-х років почалася робота над загальноєвропейським законом про EIA, що був оформлений Директивою Європейського Співтовариства від 3 липня 1985р. (т.зв. Директива 85/337, доповнена Директивою 97/11 у 1997р.). Закон вимагав від урядів включення процедури екологічної оцінки у процес прийняття рішень по певних типах проектів. До кінця 1980-х років країни Європейського Союзу у відповідності до Директиви змінили існуючі закони або прийняли нові. Наприклад, в Англії й Уельсі було змінено й доповнене 22 закони. Розвинуті у економічному відношенні держави (Японія, США, країни Західної Європи) завдяки процедурі «Оцінки Екологічних Впливів» у 1960-70-х

роках зробили стрімкий крок до екологічного благополуччя, що супроводжувалося значним збільшенням тривалості життя – майже до 80 років в Японії, Франції, ФРН та Австрії.

Успішне використання систем екологічної оцінки проектів європейськими країнами продемонструвало універсальність і гнучкість цього підходу, тобто його адекватність національним стандартам багатьох країн. Так, в 1991р. на конференції у Фінляндії, проведеної під егідою Європейської економічної комісії ООН, 30 країн підписали Конвенцію про проведення ОЕВ проектів, які можуть мати значні трансграничні екологічні наслідки й, відповідно, результати яких повинні бути доступні для країн-сусідів. Згодом більше 20 нових країн приєдналися до «Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті» (Еспо, Е/ЕСЕ/1250, Фінляндія, 26.02.91, ООН. Підписана Україною 25.02.92. Закон України про ратифікацію 534-XIV від 19.03.99).

Нарешті, зміни суспільно-політичних систем у країнах Східної Європи, СНД і намір деяких з них увійти в Європейський Союз привело до прийняття положень або законів про ОЕВ, а також пов'язаних з ними законів про екологічну експертизу майже всіма країнами з перехідною економікою. Країни, що наміряються вступити в ЄС, приймають закони відповідно до Директив 85/337 і 97/11.

Узагальнені риси сучасної ОЕВ господарської діяльності за кордоном:

- залучення всіх зацікавлених сторін і, обов'язково, громадськості;
- урахування всіх можливих альтернатив господарської діяльності;
- визначення прогнозу змін стану території без та з урахуванням планованої діяльності за всіма її альтернативами й варіантами в їх складі;
- вивчення вторинних, довготривалих, кумулятивних та інших впливів;
- порівняння альтернатив шляхом критеріальної оцінки санітарно-екологічних, економічних, технічних та інших факторів із урахуванням можливостей зменшення або компенсації наслідків;
- формування необхідного і достатнього комплексу заходів щодо забезпечення нормальних умов життєдіяльності населення та стабільності природних комплексів.

Таким чином, оцінка екологічного впливу (ОЕВ) є складовою екологічного законодавства розвинутих країн з ринковою економікою. Процедура ОЕВ «західного» типу уніфікована серед провідних європейських країн, США та Канади й ураховує вимоги громадськості та потенційну можливість подальшого судового розгляду найвищого рівня.

В Україні, яка йде до ринкової економіки, процедура ОЕВ у повному обсязі не підкріплена законодавчо та нормативно, що перешкоджає інвестиційній діяльності. Головною рисою ОЕВ західного типу є задіяність

громадськості від початку й до кінця робіт та включення процедури в юридичне поле, що передбачає можливість подальшого об'єктивного розгляду проекту в суді. Вкрай важливо, щоб ринкова процедура ОЕВ в Україні передбачала можливість включення судової процедури, особливо при вирішенні питань екологічно-планувальних обмежень та сервітутів.

Література:

1. ДБН А.2.2-1-2003. Состав и содержание материалов оценки воздействий на окружающую среду (ОВОС) при проектировании и строительстве предприятий, зданий и сооружений.-К.: Государственный комитет по строительству и архитектуре, 2004.-23с.
2. ДБН А.2.2-3-2004. Состав, порядок разработки, согласования и утверждения проектной документации для строительства.-К.: Государственный комитет по строительству и архитектуре, 2004.-43с.
3. Солуха Б.В. Використання кадастру для еколого-гігієнічного прогнозу містобудівельної ситуації на рівні мікрорайону. К.: КНУБА. Вип.39, 1998. - С. 118 -121.
4. Солуха Б.В. Оцінка впливу об'єктів будівництва на навколишнє середовище (ОВНС) згідно ДБН А.2.2-1-95. - К., Товариство "Знання" України, 2000. - 112 с.
5. Солуха Б.В., Фукс Г.Б. Інвестиційні вимоги до складу екологічної інформації містобудівного кадастру базового рівня // Містобудування та територіальне планування: наук.-техн. збірник. - Київ: КНУБА, 2002. - Вип. 12. - С. 132 - 137.
6. Mercury study report to congress // EPA-452/r-97-004. - 1997. - Vol. II: An inventory of Anthropogenic Mercury Emissions in the United States. – P. 56 – 60.
7. Montague P. Landfills are Dangerous // Rachel's Environment and Health Weekly. - 1988. - № 617, Sept. 24. - P. 2 - 5.

Аннотация

Проанализированы современные представления о процессе экологической оценки за рубежом. Установлено, что оценка экологического воздействия является составной частью экологического законодательства развитых стран с рыночной экономикой.

Ключевые слова: ОВОС, экологическое законодательство, окружающая среда.

Abstract

Analyzed the modern ideas of the environmental assessment process. It is established, that the environmental impact assessment is an integral part of the environmental law of developed countries with market economies.

Key words: EPA, environmental law, environment.